

Povijesne cjeline i kulturna dobra naporima konzervatora uspijeva

O obnovi zaštićenih građevina i kulturno-povijesnih cjelina oštećenih u potresima u povodu najava skorih izmjena Zakona o obnovi razgovaramo s arhitektom Tomislavom Petrincom, glavnim konzervatorom Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija.

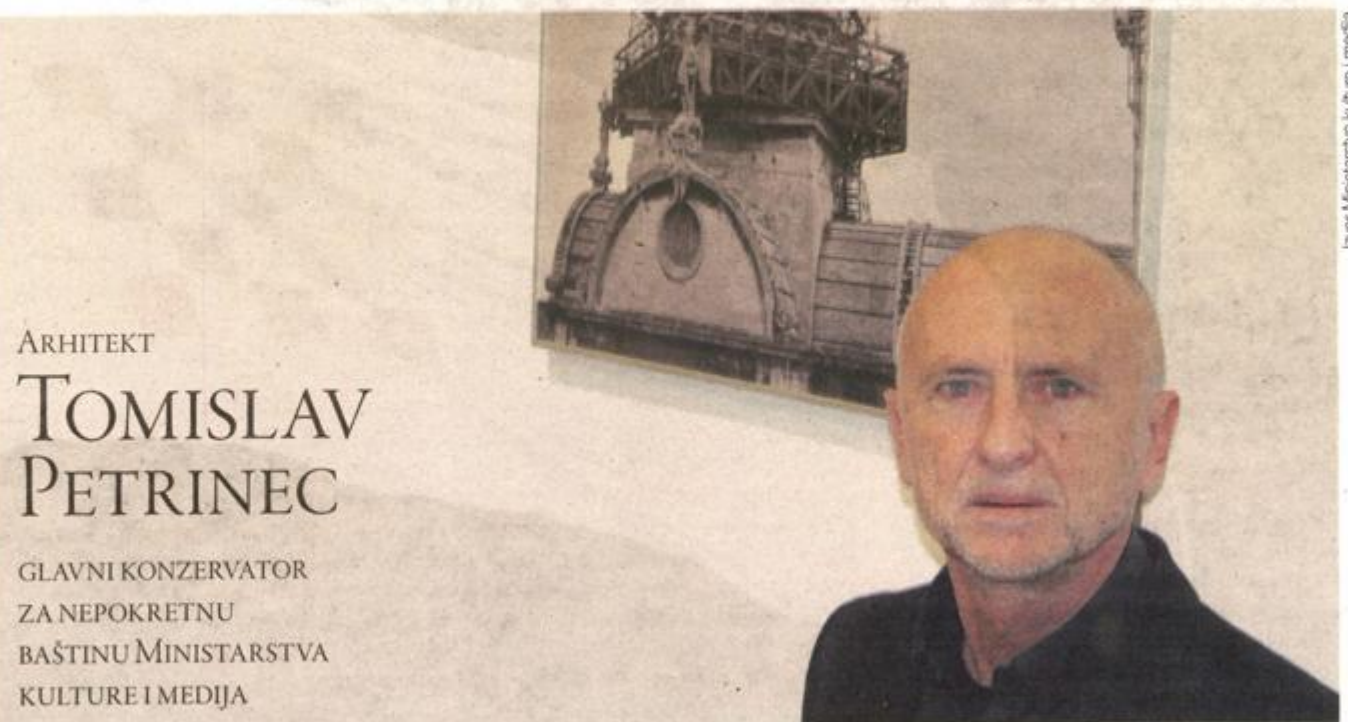
Gospodine Petrinec, prošla godina pred konzervatore je stavila brojne izazove jer su u potresima, prvo na području Zagreba i susjednih županija, a zatim krajem godine i na području Sisačko-moslavačke županije, stradale brojne zaštićene građevine i čitave kulturno-povijesne cjeline. Kako napreduje proces obnove kulturnih dobara na tim područjima?

Prateći s punim razumijevanjem komentare građana traumatiziranih potresom i kritike javnosti na proces obnove, kao konzervatorska struka stalno se propitujemo može li proces obnove u području naše nadležnosti teći brže i bolje. Činjenica je da su upravo povijesne urbane cjeline i pojedinačna kulturna dobra najteže pogođena potresom, najprije u Zagrebu, a zatim i na čitavom području središnje Hrvatske, s najgorim posljedicama na Banovini i u Pokuplju. Vezano za to postavlja se i pitanje koliko smo kao društvo bili spremni na ovakav scenarij i u kojoj smo mjeri kao društvo do sada pridavali važnost smanjenju rizika i planiranju postupanja u slučaju katastrofa. Kada su kulturna dobra u pitanju, bilo da je riječ o pojedinačnim građevinama ili povijesnim jezgrama gradova i naselja te pokretnim kulturnim dobrima, Ministarstvo kulture i medija odmah je poduzelo korake u zbrinjavanju kulturnih dobara, sagledavanju posljedica potresa i organizaciji postupanja u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Pri tome se osobito važnim pokazalo najsvježije iskustvo konzervatorske službe u zaštiti i obnovi kulturne baštine tijekom i nakon Domovinskog rata, ali i iskustva vezana za postupanja nakon potresa na dubrovačkom području 1979. godine te potresa u Stonu 1996. godine.

Do sada su obavljene gotovo sve aktivnosti na provedbi hitnih mjera zaštite oštećenih kulturnih dobara u potresima, najprije onim zagrebačkim, a zatim i petrinjskim. Riječ je o evakuaciji i pohrani pokretnih sakralnih i drugih inventara, muzejske, arhivske i druge vrijedne građe iz ugroženih crkava i zgrada te popisu šteta. Obavljeno je također interventno arhitektonsko i geodetsko snimanje, provedene su mjere privremene stabilizacije oštećenih građevina i preventivne zaštite, a u tijeku je izrada projektne dokumentacije. Vezano za karakter i vrijednost te osjetljivost povijesnih građevina, osobito kulturnih dobara, nužan je stručno utemeljen i interdisciplinarni pristup kako se ishitrenim odlukama o načinu obnove ne bi dodatno ugrozila ili izgubila njihova svojstva.

Koji su još koraci dosad učinjeni, je li dovršen popis šteta?

S ciljem olakšavanja snalaženja građana u kriznoj situaciji, odmah nakon petrinjskog potresa Ministarstvo kulture i medija izradilo je i objavilo *Upute za provođenje zahvata hitnih mjera zaštite na pojedinačno zaštićenim zgradama i zgradama u povijesnim jezgrama, oštećenim potresom od 29. prosinca 2020.*, za koje nije potrebno ishoditi suglasnost nadležnog tijela Ministarstva

ARHITEKT
**TOMISLAV
 PETRINEC**

GLAVNI KONZERVATOR
 ZA NEPOKRETNU
 BAŠTINU MINISTARSTVA
 KULTURE I MEDIJA

Do sada su obavljene gotovo sve aktivnosti na provedbi hitnih mjera zaštite oštećenih kulturnih dobara u potresima. Riječ je o evakuaciji i pohrani pokretnih sakralnih i drugih inventara, muzejske, arhivske i druge vrijedne građe iz ugroženih crkava i zgrada te popisu šteta. Obavljeno je također interventno arhitektonsko i geodetsko snimanje, provedene su mjere privremene stabilizacije oštećenih građevina i preventivne zaštite, a u tijeku je izrada projektne dokumentacije / U oba potresa oštećeno je više od tisuću pojedinačnih kulturnih dobara te nekoliko tisuća povijesnih građevina unutar gradskih jezgri

RAZGOVARALI **GORAN GALIĆ I JELENA GAZIVODA**

kulture i medija. Slična Uputa objavljena je u suradnji s Gradskim zavodom za zaštitu spomenika kulture i prirode i nakon zagrebačkog potresa.

Neposredno nakon oba potresa ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljem Koržinek donijela je *Odluke o provođenju hitnih mjera zaštite i provedbi popisa šteta na nepokretnim kulturnim dobrima*. Stručni timovi konzervatora proveli su popis šteta na kulturnim dobrima na području pogođenom potresom prema standardiziranim obrascima, koji su izrađeni za potrebe popisa šteta od potresa 22. ožujka 2020. u Zagrebu. U popisu je sudjelovalo ukupno oko stotinu konzervatora Ministarstva kulture i medija, Hrvatskog restauratorskog zavoda, Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode te vanjski suradnici.

Za potrebe pregleda i ocjene stanja konstrukcija zgrada te utvrđivanja održivih modela obnove angažirani su ovlaštene inženjeri građevinarstva i arhitekture, stručnjaci za konstrukcijsku sanaciju povijesnih zgrada u svojstvu konzultanata Ministarstva kulture i medija i suradnika Hrvatskog restauratorskog zavoda.

Stručnjaci Ministarstva kulture i medija sudjelovali su u izradi izvještaja za Svjetsku banku i Fond solidarnosti Europske unije za sektor kulture, najprije za zagrebački potres a zatim i za petrinjski, u koje su uvršteni podatci o štetama, gubicima i potrebama oporavka za kulturna dobra i ustanove u kulturi.

U sklopu redovitih i dodatnih aktivnosti konzervatorske službe Ministarstva kulture i medija provodi se kontinuirano praće-

nje stanja i pregledi pojedinačno zaštićenih zgrada i zgrada unutar zaštićenih kulturno-povijesnih cjelina s obzirom na naknadne potrese, provođenje hitnih mjera zaštite i određivanje daljnjih postupaka.

Ministarstvo kulture i medija, temeljem Odluke ministricke kulture i medija od 16. ožujka 2021. godine, osnovalo je Međunarodno stručno-savjetodavno povjerenstvo za konstrukcijsku obnovu graditeljske baštine na potresom pogođenim područjima Republike Hrvatske. Članovi povjerenstva su ugledni stručnjaci Arhitektonskog i Građevinskog fakulteta u Zagrebu te predstavnici ICOMOS-a i Švicarskog federalnog instituta tehnologije u Lausanni.

U tijeku je evaluacija predloženih projekata prijavljenih na Poziv za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava za provedbu mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu 22. ožujka 2020. godine na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske i Zagrebačke županije iz sredstava Fonda solidarnosti Europske unije. Na kulturnim dobrima u Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj i Zagrebačkoj županiji oštećenim potresom od 29. prosinca 2020. Ministarstvo također provodi hitne mjere koje će biti prihvatljiv trošak za Fond solidarnosti Europske unije, čija se sredstva očekuju ove jeseni. U zaštićenim kulturno-povijesnim cjelinama Petrinje, Siska i Gline provode se mjere privremene stabilizacije konstrukcija i izvođenje privremenih zaštitnih krovovišta na teško oštećenim vrijednim zgradama. Ministarstvo kulture i medija preuzelo je organizaciju i provođenje obnove 32 pojedinačno zaštićene zgrade u Petrinji.

Jedan od najsloženijih zahvata hitnih mjera zaštite proveden je na crkvi sv. Marije Magdalene u Selima kod Siska, jednoj od najvrjednijih baroknih crkava u Hrvatskoj, čija su oštećenja na granici urušavanja nažalost proporcionalna s njenom vrijednošću. Izvedena je unutarnja potporna skele centralne kupole, vanjske potporne skele pročelja, te su utegnuta oba zvonika.

Kako je organiziran proces obnove zaštićenih nepokretnih dobara? Tko je sve uključen?

Proces obnove nepokretnih kulturnih dobara organizira Ministarstvo kulture i medija sa svojim nadležnim konzervatorskim odjelima i Hrvatskim restauratorskim zavodom kao javnom ustanovom u resoru ministarstva. Nakon prikupljenih podataka iz popisa štete određuju se hitne mjere zaštite i privremene mjere stabilizacije konstrukcije te modeli obnove s obzirom na vrijednost i stanje pojedine građevine nakon potresa. Za područje Zagreba situacija se donekle razlikuje, jer je Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode kao nadležno tijelo izvan sustava ministarstva i organizacijski pripada Gradu Zagrebu. Tu se suradnja odnosi ponajprije na najvažnija i najugroženija kulturna dobra i ustanove u kulturi.

Ključna je suradnja s ovlaštenim inženjerima građevinarstva i arhitekture koje je ministarstvo angažiralo u svojstvu konzultanata, s kojima se razmatraju svi problemi vezani za konstrukcijsku sanaciju. Posebno treba istaknuti ulogu Geodetskog fakulteta, koji je odmah nakon potresa preuzeo in-

Najteže su pogodeni potresom, se sačuvati sve što se može

U popisu šteta na povijesnim građevinama sudjelovalo je oko stotinu konzervatora. Na fotografiji razrušena zaštićena povijesna jezgra Petrinje

Jedan od najsloženijih zahvata hitnih mjera zaštite proveden je na crkvi sv. Marije Magdalene u Selima kod Siska

terventna snimanja tehnikom 3D-sken svih najvažnijih potresom oštećenih kulturnih dobara i ostalih vrijednih građevina na području zahvaćenom u oba potresa.

Uloga spomenutog međunarodnog povjerenstva je razmatranje pojedinih specifičnih tema, od kojih su do sada razmatrane konstrukcijska sanacija školskih zgrada u Zagrebu i sanacija svodnih konstrukcija velikog raspona u crkvama s problemom očuvanja izvornosti arhitektonskog sustava i umjetničko-stilskih elemenata interijera. Tijekom mjeseca srpnja obavljen je i zajednički terenski pregled svih razmatranih građevina te povijesne jezgre Petrinje.

Koji su glavni izazovi na terenu?

Izazovi su u ovakvoj situaciji zaista brojni i raznovrsni. Na prvom mjestu spomenuo bih sigurnosni izazov i opasnost kojoj su izloženi konzervatori, statičari, arhitekti, izvođači radova i ostali sudionici na terenu, koji ulaze u teško oštećene građevine, osobito u okolnostima učestalih naknadnih potresa na Banovini. U stručnom smislu najveći je izazov za konzervatore donošenje odluka o sudbini kulturnog dobra i ostalih povijesnih zgrada u gradskim jezgrama u smislu očuvanja i spašavanja povijesnih struktura, odnosno djelomične ili potpune razgradnje, zapravo svojevrstne eutanazije zgrada i nepovratnog gubitka izvornosti u slučaju najtežih oštećenja. Istovremeno se otvara pitanje metodološkog pristupa obnovi, imajući u vidu pojedinačne zgrade, ali i povijesne urbane cjeline. U pitanju su dakako temeljne identitetske vrijednosti prostora definirane povijesnom arhitekturom te jedinstvenim urbanim i ruralnim ambijentima. Prvi dojam o relativno dobrom stanju zgrade na temelju pregleda vanjštine gotovo u pravilu demantira detaljniji pregled unutrašnjosti. Jedan od glavnih problema na terenu, osobito u Petrinji, Glini i Sisku, predstavlja organizacija i provedba hitnih mjera podupiranja, fizičko-tehničke zaštite i kontrolirane razgradnje ruševnih dijelova zgrade, s obzirom na sigurnosne imperativne i stalna podrhtavanja tla, broj oštećenih zgrada i nedostatak kvalificiranih izvođača tih vrsta radova. Velikim naporima konzervatora uspijeva se sačuvati što se može. Međutim, radi usklađivanja

zahtjeva za postizanjem odgovarajuće razine protupotresne otpornosti i konzervatorskih zahtjeva za očuvanjem svojstva kulturnog dobra potrebno je prilagoditi postojeći Tehnički propis za građevinske konstrukcije na način da se definiraju prihvatljive razine poboljšanja sigurnosti građevina prema njihovoj vrijednosti, odnosno vrsti i namjeni, kao što je to provedeno u mnogim europskim zemljama.

Koliko je ukupno objekata oštećeno i koji se smatraju najugroženijima? Kako su kategorizirane oštećene građevine i kako će se postupiti obnovi pojedinih kategorija? Koliko je najoštećenijih objekata do sad srušeno?

Prema podacima prikupljenima u popisu šteta, te kontinuiranim praćenjem stanja na terenu, u oba potresa oštećeno je više od tisuću pojedinačnih kulturnih dobara te nekoliko tisuća povijesnih građevina unutar gradskih jezgri. Primjerice samo na području Sisačko-moslavačke županije oštećeno je oko 700 povijesnih građevina, a broj

Stanje na Banovini znatno je teže u odnosu na ostala potresom zahvaćena područja. Najteže su stradale upravo povijesne jezgre gradova u kojima nema kuća bez oštećenja, a udio onih s teškim oštećenjima znatno je veći nego drugdje. Teško su oštećene sve sakralne građevine / Obnova crkve sv. Katarine u Zagrebu bit će posebno zahtjevna zbog očuvanja preostalih dijelova svoda sa štuko-dekoracijama, rekonstrukcije urušenih dijelova svoda te stabilizacije i pojačanja čitave konstrukcije, nakon čega slijede opsežni restauratorski radovi

se zbog naknadnih potresa i zbog progresivnih šteta stalno mijenja.

Zbog arhitekture velikih raspona svodnih konstrukcija i vertikalna zvonika izrazito osjetljivih na potres općenito se može reći da su najugroženije sakralne građevine. Unatoč uvjerenosti u solidnu gradnju, primjerice petrinjskih baroknih i klasicističkih kuća, stvorenoj na temelju njihove opstojnosti i pojavnosti, pregledom teških oštećenja nastalih djelovanjem potresa mogu se uočiti pokazatelji izvornih strukturnih slabosti uzrokovanih tehnikom gradnje i slabom izvedbom, lošim rješenjima detalja konstrukcije, slabog veziva, nedovoljne povezanosti spojeva zidova i slično. Arhitektonski vrijedne povijesne konstrukcije krovšta od hrastovine, u pojedinim su primjerima svojom težinom djelovale nepovoljno na zidove donje etaže. Povijesne adaptacije, dogradnje, nadogradnje i ostale promjene te prethodni štetni događaji kao što su potresi i ratna stradanja nerijetko su narušili izvornu konstrukcijsku cjelovitost i otpornost zgrade. Važan uzrok nastanka težih oštećenja predstavlja i izvođenje nekontroliranih i neodgovarajućih zahvata na izvornoj strukturi zgrada, kao što su rušenje zidova, proširivanja otvora, nadogradnje i dogradnje, nestručni popravci i drugo. U Zagrebu su dominantne štete nastale rušenjem dimnjaka i zabata, koje u slučaju Donjeg grada možemo pripisati i nesolidnoj gradnji najamnih kuća s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

Štete su kategorizirane u pet kategorija prema EMS (*European macroseismic scale*) s obzirom na stanje ne-konstrukcijskih i konstrukcijskih dijelova zgrade i to kao neznatna oštećenja, umjerena oštećenja, znatna do teška oštećenja, vrlo teška te razorna oštećenja. Za obnovu zgrada razrađeni su modeli ovisno o vrijednosti i stanju pojedine zgrade te položaju unutar povijesne cjeline. Model A predviđa cjelovito očuvanje izvornih struktura i obnovu postojeće cjeline zgrade, model B djelomično očuvanje izvornih struktura odnosno rekonstrukciju s reintegracijom izvornih struktura. Model C određuje faksimilsku rekonstrukciju cjeline zgrade, a Model D odnosi se na novu odnosno zamjensku izgradnju suvremene arhitekture po načelima uklapanja u povijesni

kontekst. Zbog razornih oštećenja i opasnosti za sigurnost ljudi do sada je na području Sisačko-moslavačke županije izdano 189 suglasnosti za djelomična ili potpuna uklanjanja građevina koje podliježu Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Uklanjanje se provodi prema odlukama i dinamici Stožera civilne zaštite.

S obzirom na zaštićene kulturne cjeline, je li planirana obnova cijelih blokova ili će se ići u obnovu pojedinih građevina?

S obzirom na zakonske, imovinsko pravne financijske i druge okolnosti koje određuju dinamiku obnove, trenutno je izgledniji početak sukcesivne obnove pojedinačnih zgrada. Naravno da je istovremena i cjelovita obnova gradskih blokova ili uličnih poteza u manjim gradovima racionalnija i nije isključena ukoliko se steknu uvjeti za takav pristup. S konzervatorskog gledišta važno je u što kraćem vremenu kvalitetno obnoviti što veći broj vrijednih povijesnih zgrada unutar zaštićenih cjelina kako bi se stvorili preduvjeti za njihov oporavak i revitalizaciju. Cjelovita obnova gradskih blokova specifična je tema Zagreba koja podrazumijeva studiozan i interdisciplinarn pristup koji nije vezan samo na protupotresnu obnovu zgrada već i na rješavanje problema vezanih za korištenje prostora unutar bloka. Jedna od važnih komponenti obnove svakako bi trebala biti i poboljšanje stanja zgrada i podizanje standarda stanovanja prema načelu *Building Back Better* uz očuvanje bitnih arhitektonskih obilježja povijesnih zgrada.

Postoje li specifičnosti u obnovi na Banovini u odnosu na Grad Zagreb, Zagrebačku i Krapinsko-zagorsku županiju?

S obzirom na jačinu i razorne učinke potresa odnosno vrstu i karakter oštećenja, stanje na Banovini znatno je teže u odnosu na ostala potresom zahvaćena područja. Najteže su stradale upravo povijesne jezgre gradova, u kojima nema kuća bez oštećenja, a udio onih s teškim, vrlo teškim i razornim oštećenjima znatno je veći nego drugdje. Teško su oštećene sve sakralne građevine. Osim potresa, na području Banovine još su ponegdje prisutni i tragovi stradanja u Domovinskom ratu, što se sada preklapa sa stanjem nakon potresa.

S obzirom na teška strukturalna oštećenja građevina, njihova obnova bit će znatno složenija, a u pojedinim slučajevima tehnički upitna. Zbog stanja zgrada na području Banovine i sisačkog područja znatno je učestalija primjena mjera djelomične razgradnje te izvedbe zaštitnih konstrukcija ostataka zgrade koji će se u obnovi reintegrirati, što predstavlja dodatni izazov za inženjere i konzervatore. S druge strane, očekivano je i poučno da su potres najbolje podnijele drvene tradicijske kuće zahvaljujući materijalu, konstrukcijskom sustavu i tehnici gradnje, stoga se saniranje oštećenja nastalih od potresa neće bitno razlikovati od redovitih postupaka njihove obnove. Pored stručno-tehničkih i metodoloških pitanja obnove, značajan problem predstavljaju neriješeni vlasnički odnosi i upravljanje zgradama, zbog čega je i do sada izostajalo njihovo redovito održavanje. Svi ovi čimbenici imaju utjecaj na proces obnove Banovine i susjednih stradalih područja.

(nastavak na sljedećoj stranici)

(nastavak s prethodne stranice)

Poziv za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava za provedbu mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu 22. ožujka 2020. godine iz sredstava Fonda solidarnosti Europske unije otvoren je do isteka osiguranih sredstava. Koliko se institucija s područja grada Zagreba i Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije dosad prijavilo i jesu i već započeli prvi radovi? Koliko je novca dodijeljeno?

Po Pozivu za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava za provedbu mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu 22. ožujka 2020. godine iz sredstava Fonda solidarnosti Europske unije do sada je prijavljeno oko 300 programa, a ugovoreno je oko 150 programa. Dodijeljena sredstva su već dosegnuta navedenim ugovorima. Na zgradama su provedene hitne mjere zaštite za koje se troškovi potražuju kroz prve zahtjeve za nadoknadu sredstava. U izradi je projektna dokumentacija, a manji dio projekata nalazi se u fazi tehničko-financijske kontrole u Fondu za obnovu, nakon čega se mogu pokrenuti radovi.

Jeste li zadovoljni dinamikom dosadašnjih radova? Hoće li se uspjeti iskoristiti sredstva iz Fonda solidarnosti EU do predviđenog roka od svega 18 mjeseci od finalne isplate, a ona je bila u prosincu 2020?

Dinamika radova uvjetovana je raspoloživim kapacitetima, a svi uključeni u proces ulažu velike napore i kontinuirano rade na realizaciji provedbe mjera zaštite kulturne baštine. Uspjeh naravno ovisi o svim sudionicima, a unatoč vrlo kratkom roku sredstva će biti iskorištena.

Jači potres na Banovini zabilježen je i sredinom kolovoza. Ima li podataka o novoj šteti na zaštićenoj nepokretnoj baštini?

Unatoč manjim dodatnim oštećenjima, posljedice potresa u kolovozu nisu bitno promijenile stanje na već oštećenim, a dijelom i privremeno stabiliziranim zgradama.

U potresu su stradale i sakralne građevine od nacionalne važnosti poput crkve sv. Katarine u Zagrebu, zagrebačke katedrale ili već spomenute crkve sv. Marije Magdalene u Selima kod Siska koja je reprezentativni primjer barokne arhitekture. Postoje li razlike u pristupu obnovi tih i ostalih zaštićenih građevina?

Pristup obnovi i odabir prihvatljivih metoda i tehničkih rješenja, uz sagledavanje vrste i karaktera oštećenja, temelji se na vrednovanju građevine u cjelini ali i pojedinih sastavnica koje čine svojstvo kulturnog dobra. Najvrjednije građevine, među koje spadaju spomenute crkve, osim glavnih arhitektonskih obilježja, osobitosti konstrukcije i materijala, sadrže kao što je već istaknuto, bogatu stilsku obradu i opremu interijera. Konstrukcijska sanacija time postaje znatno zahtjevnija, jer se obnovom ne smiju dodatno ugroziti sačuvane vrijednosti.

U slučaju pet barokno-klasicičkih stambenih kuća u središtu Petrinje došlo je do sloma konstrukcije krovništva i gornjih etaža tijekom samog potresa te njihovog urušavanja, dok je na nekoliko kuća intenzitet oštećenja na katovima takav da prema zaključku naših konzultanata – stručnjaka za sanacije povijesnih konstrukcija njihovo zadržavanje i sanacija *in situ* nije tehnički opravdana i predstavlja značajan sigurnosni rizik. Međutim, svodne konstrukcije prizemlja, kao bitno zajedničko obilježje arhitekture većine kuća, unatoč oštećenjima ostale su uglavnom stabilne, što je usmjerilo konzervatorski pristup prema njihovom očuvanju te rekonstrukciji srušenih ili uklonjenih gornjih etaža. Zahvaljujući konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima pročelja na desetak najvrjednijih kuća u povijesnoj jezgri, provedenim u godinama prije potresa te izrađenim elaboratima za njihovu obnovu, moguće je i opravdano primijeniti metodu

rekonstrukcije. Naravno, u svim slučajevima obnove nužno je prihvatiti odgovarajuće metode protupotresnog pojačanja.

Potres na Banovini u prosincu dodatno je oštetio strop spomenute crkve sv. Katarine u Zagrebu, oštećen u zagrebačkom potresu u ožujku. Kako napreduje obnova te crkve od nacionalne važnosti?

Obnova crkva sv. Katarine bit će posebno zahtjevna zbog očuvanja preostalih dijelova

Glavni konzervator Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija Tomislav Petrinec i pročelnica Konzervatorskog odjela u Sisku Ivana Miličić Čakširan u pregledu oštećene građevine

svoda sa štuko-dekoracijama, rekonstrukcije urušenih dijelova svoda te stabilizacije i pojačanja čitave konstrukcije, nakon čega slijede opsežni restauratorski radovi. U tijeku je nabava teške skele koja će se postaviti za zaštitu oštećenih sačuvanih dijelova svoda do obnove, kada će se provesti i dodatni istražni radovi radi prikupljanja podataka koji su ostali nepoznati nakon istraživanja sve dostupne dokumentacije o crkvi. Dopravljen je detaljan snimak postojećeg stanja na temelju 3D-skena izrađena nakon djelomičnog urušavanja u petrinjskom potresu. Građevinski fakultet započeo će ubrzo s ispitivanjem mehaničkih karakteristika konstrukcije, a na temelju rezultata ispitivanja dovršit će se elaborat ocjene postojećeg stanja i projekt pojačanja konstrukcije čija izrada je u tijeku.

Ovisno o pribavljanju potrebnih odobrenja dokumentacije, planirani početak radova na obnovi konstrukcije je prosinac 2021. ili siječanj 2022. Izrada projekta cjelovite obnove planira se po dovršetku obnove konstrukcije za koju su osigurana sredstva iz Fonda solidarnosti EU.

Hoće li se u sklopu obnove potresom pogođenih građevina obnavljati i Mirogoj ili je to zaseban projekt?

Kao što je poznato, u travnju 2021. godine povijesni multikonfesionalni kompleks groblja Mirogoj uvršten je na popis sedam najugroženijih europskih lokaliteta kulturne baštine za 2021. godinu u organizaciji Europa Nostra i Instituta Europske investicijske banke. To znači i dobivanje Potpore za kulturnu baštinu Europske investicijske banke, a obnova se planira i kroz *recovery* programe u suradnji s institucijama EU, Gradom Zagrebom i Ministarstvom kulture i medija.

Mirogojski sklop arkada s crkvom Krista kralja, zbog svog fizičkog opsega, arhitektonskog i konstrukcijskog koncepta te stilskih detalja i grobne opreme predstavlja jedan od najzahtjevnijih i najdugotrajnijih projekata obnove budući da su oštećenja od potresa, prema intenzitetu i brojnosti, podjednako zahvatila čitav sklop i sve sastavnice njegove arhitekture. Osim složenosti projektne i konzervatorsko-restauratorske pripreme i dokumentacije, ovdje će posebno važno biti planiranje i organizacija izvođenja obnove s obzirom na različitost brojnih vrsta radova i sudionika. Stoga se ovaj projekt svakako izdvaja po svom ukupnom značaju.

Ovih se dana aktualiziralo pitanje potrebe izmjene Zakona o obnovi. Ima li potrebe za određenim izmjenama u dijelu Zakona i podzakonskih akata, koji se tiču zaštite kulturnih dobara?

U Ministarstvu kulture i medija upravo se razmatraju potrebe za izmjenama Zakona o obnovi i Programa mjera te se pripremaju odgovarajući prijedlozi za poboljšanje koji se tiču kulturnih dobara.

zadatak i odgovornost temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara svakodnevno donositi operativne odluke vezane za očuvanje kulturnog dobra. S druge strane, u slučaju katastrofe ovakvih razmjera i neprekidnih naknadnih potresa prioritet postaje sigurnosti ljudi. Potrebno je također voditi računa o tehničkoj održivosti pojedinih rješenja, a u konačnici i financijskim posljedicama.

Povjesničar umjetnosti Dragan Damjanović u kolumni u Vijencu prognozira je da će se Zagreb obnavljati barem deset godina. S obzirom na vaše iskustvo, može li se predvidjeti koliko bi mogla trajati obnova?

Složio bih se u potpunosti s ovim predviđanjem imajući u vidu sve poznate i nepredvidive čimbenike te poznate primjere iz potresom pogođenih zemalja u novije doba. Ako želimo kvalitetnu obnovu koja osim očuvanja arhitektonskih vrijednosti uključuje poboljšanje stanja i otpornosti povijesnog graditeljskog fonda, nužna je odgovarajuća projektna dokumentacija, kojoj u pojedinim slučajevima prethode konzervatorsko-restauratorski i drugi istražni radovi, a zatim i kvalitetna izvedba.

Je li obnova Zagreba prilika za reafirmaciju blaga Gornjeg i Donjeg grada, ali i za novi urbanistički razvoj metropole u dosluhu s nasljeđem, kako je to na konferenciji u HAZU-u u svibnju istaknuo predsjednik HAZU-a Velimir Neidhardt?

To govorimo od samog početka pregleda šteta, još od zagrebačkog potresa. Vjerujemo također da će i ova obnova nositi sa sobom potencijal za novi urbani razvoj metropole. Sagledavajući svu širinu tema i problema koje Zagreb objedinjuje svojim urbanim sklopovima i njihovim vrijednostima, slojevitosti, veličinom i funkcijom, vidi se ogroman potencijal urbane obnove i urbane preobrazbe. Poslijepotresna obnova povijesnih dijelova grada ići će svojim tijekom i dinamikom prema najboljim stručnim standardima, uz podizanje kvalitete i povratak povjerenja građana prema životu u Gornjem i Donjem gradu. Sustavna obnova povijesnih zgrada, osim izvedbe primjerene razine protupotresnog pojačanja, poboljšanja energetske učinkovitosti i drugih poboljšanja, prilika je da se u sklopu obnove provede i arhitektonska sanacija koja podrazumijeva restituciju ranije izgubljenih detalja i elemenata, odnosno uklanjanje ili prihvatljivo preoblikovanje neusklađenih zahvata na zgradama.

Urbanistički razvoj grada već godinama stagnira, a promjene se svode na parcijalne zahvate prometne regulacije i popunjavanje neizgrađenih parcela. Velika područja grada nadomak povijesnoj jezgri pa i njeni rubni dijelovi zapušteni su i degradirani, a stihijskom izgradnjom i zaposjedanjem dragocjenih koridora upropaštene su prilike za snažna i toliko potrebna prometna rješenja. Pogledajmo na primjer stanje Savske ceste južno od Slavonske avenije i zonu oko Savskog i Jadranskog mosta, Trnje, dijelove Trešnjevke, željeznički koridor, izgradnju uz Zagrebačku cestu. Prisjetimo se brojnih urbanističkih natječaja iza polovice 20. stoljeća kojima su se promišljali novi prostori zagrebačkog urbaniteta, od kojih je cjelovito realiziran Novi Zagreb. Posebna tema je očuvanje i prenamjena zagrebačke industrijske baštine. Krajnji je trenutak da se zaustavi daljnje i nepovratno popunjavanje vitalnih dijelova gradskog područja stambenim i poslovnim zgradama bez koncepta i urbanih sadržaja.

Očekujemo da će naredno razdoblje obilježiti sinergija poslijepotresne obnove i očuvanja jasno definiranih vrijednosti povijesne urbane cjeline Zagreba i urbane preobrazbe zapuštenih i neartikuliranih gradskih predjela, vodene inteligentnim rješenjima 21. stoljeća, po uzoru na brojne europske gradove slične veličine i značaja.

Po Pozivu za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava za provedbu mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu 22. ožujka 2020. iz sredstava Fonda solidarnosti EU prijavljeno je oko 300 programa, a ugovoreno 150 / Vjerujemo da će i ova obnova nositi sa sobom potencijal za novi urbani razvoj metropole

Na terenu s jedne strane dio vlasnika i javnosti negoduje protiv zahtjeva konzervatora žaleći se da usporavaju obnovu, a s druge dio struke smatra da bi konzervatorska struka trebala biti još „glasnija“. Kako kao glavni konzervator Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija gledate na tu problematiku?

Potpuno je razumljivo da građani žele što bržu obnovu svojih kuća pri čemu konzervatorski zahtjevi zbog osnovnih zahtjeva struke mogu u pojedinim slučajevima usporiti proces. Uvriježeno je mišljenje da je brže srušiti i izgraditi novu zgradu, koja je tehničkom smislu bolja od stare, no s tim se možemo tek djelomično složiti. Uloga i poslanje konzervatora je očuvanje utvrđenih vrijednosti, na što nas pored Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara obvezuju brojne međunarodne povelje i dokumenti kojih je Republika Hrvatska potpisnica. Lako je reći da je jednostavnije srušiti sve oštećene zgrade i izgraditi nove, ali pitanje je onda što nam nakon toga ostaje od povijesnog grada. Masovno, potpuno uklanjanje povijesnih zgrada, bilo da je riječ o pojedinačnim kulturnim dobrima ili o zgradama koje predstavljaju sastavnicu svojstva-kulturno povijesne cjeline, dovelo bi do dramatičnog gubitka povijesnog urbanog identiteta. U ovako teškim okolnostima razornog potresa zaista nije jednostavno uspostaviti granicu između rušenja i očuvanja zgrada ili njihovih dijelova. Za razliku od stručnih i znanstveno-teorijskih promišljanja uglednih stručnjaka iz pojedinih institucija, konzervatorska služba i njeni djelatnici imaju